

25

BIULETYN RPO

materiały

- **Sprawozdanie
Rzecznika Praw Obywatelskich
za okres od 13 lutego 1994 r.
do 12 lutego 1995 r.**

Warszawa 1995

Specyficzną grupę obywateli polskich, czasowo przebywających za granicą, których prawa – ze względu na warunki pobytu – wymagają szczególnie pilnego przestrzegania stanowią **żołnierze polskich misji pokojowych**. W ocenie RPO, potwierdzonej w czasie wizytacji polskich oddziałów w Kambodży i Chorwacji, podczas spotkań z żołnierzami przygotowywanymi do udziału w misjach, a także w napływającej korespondencji – ochrona ta nie jest wystarczająca (por. szczegółowe przedstawienie problemu w punkcie 15 części IV sprawozdania). Wniosek ten potwierdza informacja Najwyższej Izby Kontroli, która na zlecenie Marszałka Sejmu, zainicjowane wnioskiem Rzecznika (RPO/111640/94/I) badała sposób wykorzystania środków przekazywanych przez ONZ na finansowanie misji pokojowych.

Rzecznik, kierując się dążeniem do zabezpieczenia praw i interesów obywateli polskich pracujących za granicą, podjął – z pozoru jednostkową – sprawę likwidacji etatu do spraw zatrudnienia w Wydziale Konsularnym Przedstawicielstwa Ambasady RP w Berlinie, w ramach którego świadczona była poważna i bardzo użyteczna **pomoc prawna dla pracowników polskich zatrudnionych w RFN**, niezbędna na skomplikowanym dla cudzoziemców niemieckim rynku pracy.

Pismem z dnia 10 czerwca 1994 r. (RPO/158700/94/III) Rzecznik zwrócił się więc do Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z wnioskiem o rozważenie zaniechania likwidacji tego etatu, z uwagi na wiążące się z jego istnieniem korzyści społeczne.

W odpowiedzi, pismem z dnia 4 lipca 1994 r. Minister Pracy i Polityki Socjalnej, podzielając pogląd Rzecznika, poinformował, że Minister Spraw Zagranicznych w wyniku orzeczenia zespołu do spraw przeglądu placówek dyplomatyczno-konsularnych podjął decyzję o likwidacji etatów do spraw zatrudnienia. Minister informował, że 27 maja 1994 r. wystąpił do MSZ o zweryfikowanie decyzji i utrzymanie w Berlinie do końca roku w ramach budżetu MSZ etatu do spraw zatrudnienia w Berlinie z jednoczesną deklaracją podjęcia starań o uzyskanie z budżetu państwa celowych środków na 1995 r. również na taki etat w Pradze i Paryżu, a także sukcesywnie w innych krajach, które będą tego wymagały.

Rzecznik, w wystąpieniu z 30 lipca 1994 r. do Ministra Spraw Zagranicznych, poprosił o uwzględnienie propozycji Ministra Pracy.

W odpowiedzi Minister Spraw Zagranicznych poinformował Rzecznika, że doceniając wagę problematyki związanej z zatrudnieniem za granicą MSZ widzi celowość utrzymania etatów do spraw zatrudnienia, jednak w oparciu o zasadę refundacji przez Ministerstwo Pracy

d. Ochrona praw żołnierzy biorących udział w misjach pokojowych

Problematyka uczestnictwa polskich żołnierzy w misjach poza granicami kraju stanowi przedmiot stałego zainteresowania Rzecznika. Zastrzeżenia Rzecznika Praw Obywatelskich w tej mierze mają swe źródło w braku jednoznacznych regulacji oraz wystarczających gwarancji praw żołnierzy pełniących służbę w misjach za granicą.

Zakończono zostały, zlecone przez Marszałka Sejmu RP na wniosek Rzecznika (RPO/111640/94/I), badania Najwyższej Izby Kontroli dotyczące sposobu wykorzystywania środków finansowych przekazywanych przez ONZ z tytułu udziału polskich żołnierzy w misjach pokojowych. Inicjatywa Rzecznika w tym względzie wywołana została niepokojącymi sygnałami o warunkach służby poza granicami kraju, w tym o warunkach finansowych. Skarżący się żołnierze wskazywali m.in. na fakt niskich świadczeń w porównaniu z żołnierzami innych narodowości. Ustalenie wysokości świadczeń przyznawanych żołnierzom na poziomie odbiegającym znacznie od kwot przekazywanych przez ONZ rodzi przy tym niezdrowe emocje i domysły, że Polska – kosztem trudnej i niebezpiecznej służby żołnierzy w misjach pokojowych, wystawiającej na szwank ich zdrowie i życie – spłaca swoje zobowiązania wobec ONZ.

W dniu 20 grudnia 1994 r. wpłynęła do Rzecznika Praw Obywatelskich informacja wskazująca, na podstawie materiałów zebranych w trakcie kontroli przez NIK, na istnienie nieprawidłowości i uchybień w zakresie współpracy między instytucjami państwowymi, decydującymi o udziale polskich żołnierzy w misjach pokojowych. Zastrzeżenia wzbudziła także organizacja zakładu budżetowego „Wojskowe Misje Pokojowe”. RPO będzie domagał się usunięcia tych nieprawidłowości i uchybień, bowiem mają wpływ na ochronę praw żołnierzy pełniących służbę w misjach pokojowych poza granicami kraju.

Po decyzji o wysłaniu na Haiti grupy polskich żołnierzy z jednostki specjalnej GROM, z inicjatywy tych żołnierzy, odbyło się spotkanie z Rzecznikiem. W trakcie spotkania proszono o zajęcie się sprawą obowiązkowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, na zasadach określonych przez Ministra Spraw Zagranicznych art. 17 rozporządzenia RM z dnia 24 marca 1992 r. w sprawie żołnierzy zawodowych wyznaczonych do pełnienia służby poza granicami państwa w składzie misji specjalnych organizacji międzynarodowych (Dz.U. z 1992 r. Nr 34, poz. 147)

Niepokojącym sygnałem było również niedoinformowanie żołnierzy o celu wyprawy, o konkretnych zadaniach, które miały być wykonywane na Haiti. Wątpliwość budziło niejednoznaczne unormowanie zasad i warunków pełnienia służby na Haiti przez polskich żołnierzy. Ponadto w rozporządzeniach Rady Ministrów z 24 marca 1992 r. i z 26 maja 1993 r., zmieniającym to rozporządzenie (Dz.U. z 1993 r. Nr 44, poz. 203), trudno było dopatrzeć się podstawy skierowania GROM do pełnienia służby w misji haitańskiej, która stanowiła nową jakość w porównaniu z dotychczasową praktyką, nie odbywała się bowiem w ramach misji specjalnych ONZ, a była organizowana przez rząd Stanów Zjednoczonych.

Powstała też wątpliwość, czy nie zostało naruszone prawo społeczeństwa do informacji o uczestnictwie polskich żołnierzy i policjantów w misjach poza granicami kraju. Temat ten budził emocje i pytania, czego źródłem był brak oficjalnej, uprzedzającej informacji przeznaczony dla ogółu obywateli o tego rodzaju zamierzeniach.

W sprawie udziału polskich żołnierzy w misji haitańskiej Rzecznik wystąpił trzykrotnie do Prezesa Rady Ministrów (RPO/166488/94/I). Uzyskał szczegółowe wyjaśnienia oraz zapewnienie, że stworzenie należytych warunków służby oraz ochrona praw i wolności żołnierzy uczestniczących w misjach pokojowych znajduje się w centrum uwagi i jest przedmiotem działań odpowiedzialnych resortów, w miarę możliwości podyktowanych specyfiką działania tych misji.

W związku z tragiczną śmiercią dwóch żołnierzy z polskiego kontyngentu UNPROFOR w Chorwacji, w grudniu 1994 r. skierowane zostało wystąpienie do Ministerstwa Obrony Narodowej (RPO/98664/94/I), w którym zwrócono się o informacje na temat okoliczności wypadku oraz świadczeń odszkodowawczych przyznanych rodzinom żołnierzy.

c. Obowiązki regulaminu dyscyplinarnego

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 1991 r. Nr 113, poz. 491), w ciągu sześciu miesięcy powinny zostać wydane nowe przepisy wykonawcze, zaś przepisy dotychczasowe zachowywały moc tylko przez ten okres, czyli do dnia 8 czerwca 1992 r.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r., przepisami art. 3 zmieniła w istotnym stopniu ustawę z dnia 21 maja 1963 r. o dyscyplinie woj-

większości kierowanych przez żołnierzy skarg nie została przez delegację RPO potwierdzona. W maju otrzymałem od prof. Zielińskiego pismo (datowane na 7 maja 1993 r.), w którym RPO m.in. napisał: *W pełni zdaję sobie sprawę z sytuacji, w jakiej Pan Palkowik i Pańscy Podoficerzy znajdują. Docierające do kraju zgłoszenia o sytuacji w Kambodży budzą we mnie poważny niepokój. Ze swej strony poza gorącymi słowami otuchy i ukośśawioniami się ze wszystkimi naszymi żołnierzami, niestety nie dysponuję skuteczными środkami zaradczymi.*

Proszę więc Pana Palkownika o przyjęcie i przekazanie naszym żołnierzom wyrazów ogromnego uznania za bardzo trudną i niebezpieczną służbę oraz życzeń w pomysłowym jej wykonaniu i serdecznych pozdrowień.

Innym źródłem niezadowolonia personelu I zmiany, co również znalazło się w programie kontroli RPO, był system opieki zdrowotnej w polskich pododdziałach w rejonie miłsi. Podczas tej zmiany rzeczywiście początkowo większość środków etatowych batalionu została rozwinięta w rejonie I kompanii logistycznej. Pod naciskiem żołnierzy ze zgrupowania saperów dowódca batalionu pod koniec tej zmiany zdecydował, aby do zgrupowania inżynierjno-saperskiego stacjonującego w m. Pursat starszy lekarz batalionu skierował, oprócz dotychczas pracującego tam etatowego lekarza internisty (dysponował on ambulatorium i 2-łożkową izbą chorych), jeszcze dodatkowo jedyne w batalionie lekarza stomatologa wraz z połowym gabinetem stomatologicznym. Każdy z pozostałych pododdziałów terenowych miał zaś etatowych sanitariuszy, a chorzy wymagający hospitalizacji mogli korzystać z pomocy służby zdrowia UNTAC funkcjonującej w poszczególnych sektorach operacyjnych.

Na wniosek starszego lekarza kontyngentu II zmiana przywoziła z kraju (zgodnie z nową strukturą organizacyjną batalionu) kompletne połowe laboratorium parazytologiczne, przeznaczone do badania obecności pasożytów w przewodach pokarmowych pacjentów. Badania te były systematycznie wykonywane raz w miesiącu we wszystkich pododdziałach batalionu i objęło nimi cały personel polskiego kontyngentu. W wyniku przeprowadzonych pierwszych badań parazytologicznych stwierdzono, że 100% żołnierzy zawodowych, którzy mieli za sobą służbę w I zmianie, a także prawie 40% personelu II zmiany było nosicielami pasożytów; wszyscy oni zostali objęci skutecznym leczeniem ambulatoryjnym.

Podczas przyjmowania obowiązków od ppłk. Jędrzejczaka, gdy byłem z wizytą zapoznawczą u dowódcy batalionu logistycznego UNTAC, od ppłk. Azema uzyskałem informację, że jego dotychczasowy zastępca mjr Briere (Kanadyjczyk) z dniem 1 lutego 1993 r. ma odejść z batalionu na stanowisko w sekcji logistycznej Kwatery Głównej. Zwróciłem się więc do płk. Krzysztofa Mamezura, starszego oficera narodowego, aby wystąpił do naczelnego dowódcy kontyngentów wojskowych UNTAC gen. Andersona z wnioskiem o wyznaczenie mnie na wakujące stanowisko zastępcy dowódcy batalionu logistycznego UNTAC. Pozytywną rolę